

Wanda Wąsowska – pierwsza dama dyscypliny ujeżdżenie w Polsce

Karolina Szulc, Anna Albera-Łojek, Jacek Łojek

*Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Wydział Nauk o Zwierzętach,
Katedra Szczegółowej Hodowli Zwierząt, ul. Ciszewskiego 8, 02-786 Warszawa*

Prekursorka dresażu w Polsce – Wanda Wąsowska, z domu Siniarska-Czaplicka urodziła się 28 czerwca 1931 r. w majątku Niemojowo na Kujawach, należącym do jej rodziców Ludwika Siniarskiego-Czaplickiego i Hanny z domu Komorowskiej. Zamiłowanie do jeździectwa odziedziczyła po bracie matki, rotmistrzu Januszu Komorowskim, wybitnym jeźdźcu okresu międzywojennego,

uczestniku Igrzysk Olimpijskich w Berlinie w 1936 r. Po wybuchu II wojny światowej, kiedy majątek został zajęty przez Niemców, rodzina przeniosła się do Warszawy. Po wojnie Wanda Siniarska-Czaplicka jeździła konno w ogrodzie zoologicznym pod kierunkiem rotmistrza Tadeusza Jacobsona na koniach kawaleryjskich z demobilu lub przeznaczonych na karmę dla drapieżników (fot. 1).

Fot. 1. Wanda Wąsowska podczas jazd w ZOO (<http://hejnakon.pl/?p=5964>)

Phot. 1. Wanda Wąsowska during rides in the zoo

Równocześnie z jeździectwem trenowała pływanie, jazdę figurową na lodzie i narciarstwo. Egzamin maturalny zdała w 1950 r., niestety ziemiańskie pochodzenie uniemożliwiło jej rozpoczęcie studiów w Warszawie. Pracowała jako chłopiec stajenny na torze wyścigów konnych Warszawa-Służewiec w stajni „Łódź” Antoniego Sulika i startowała w wyścigach płaskich, płotowych i steepach.

W 1952 r. rozpoczęła studia na wydziale zootechnicznym w Wyższej Szkole Rolniczej w Olsztynie, które ukończyła 14 marca 1957 r., uzyskując tytuł inżyniera zootechniki. Podczas studiów jeździła konno w Wojskowym Klubie Sportowym i startowała w konkursach skoków przez przeszkody organizowanych na terenie jednostki, posiadając wałacha Tenis. Podczas wakacji, które spędzała w różnych stadninach i stadach ogierów, uczestniczyła w zawodach ogólnopolskich. W 1954 r. w Gnieźnie wraz z Jerzym Grabowskim zajęła pierwsze miejsce w konkursie skoków parami, a podczas eliminacji do Jeździeckich Mistrzostw Polski w skokach przejechała bezbłędnie parcours na koniu Chevalier z SK Posadowo, po czym wystartowała na nim w MP w Sopocie. W tym samym roku dosiadając Chevaliera w konkursie dokładności w Sierakowie zajęła II miejsce. Podczas studiów tańczyła w uczelnianym zespole ludowym i trenowała pływanie, czego efektem było zdobycie wicemistrzostwa Warmii i Mazur. Studenckie praktyki odbyła w stadninach koni: Rzeczna (1 miesiąc) i Kadyny (7 miesięcy).

Po ukończeniu studiów Wanda Siniarska-Czaplicka pracowała na Torze Wyścigów Konnych w Warszawie w dziale selekcji. Jeździła konno, rano w stajni wyścigowej u trenera Antoniego Sulika, po południu w stajni sportowej Warszawskiego Klubu Sportowego, działającej na terenie toru służewieckiego. Trenowała skoki przez przeszkody i WKKW pod kierunkiem majora Henryka Leliwy-Roycewicza. Jednocześnie, nadal startowała w wyścigach płaskich, przeszkodowych i płotowych na Służewcu, a w sezonowej przerwie także na torze wyścigowym w Sopocie. W sumie wygrała 5 wyścigów.

W 1961 r. wyszła za mąż za lekarza we-

ternarii Adama Wąsowskiego. Od 1 lipca 1961 do 15 października 1976 r. wraz z mężem pracowała w SK Rzeczna, pełniąc obowiązki głównego specjalisty od spraw hodowli bydła. Gdy obejmowała posadę, stado liczyło 220 krów, a wydajność kształtowała się na poziomie 2200 l mleka o niskiej zawartości tłuszczu (poniżej 3%). W 1976 r. stado liczyło 750 krów, średnia wydajność wynosiła powyżej 5500 l mleka o wysokiej zawartości tłuszczu. Do 1974 r. udział w jedenastu wystawach hodowlanych bydła zaowocował zdobyciem 24 złotych medali, 12 srebrnych i 44 brązowych. Za osiągnięcia w hodowli bydła otrzymała Srebrny Krzyż Zasługi.

W czasie, gdy państwo Wąsowscy mieszkali w Rzecznaj, przyszły na świat ich dwie córki – w 1963 r. Agata i w 1966 Justyna.

Jako pracownik stadniny Wanda Wąsowska miała do dyspozycji klacz pod wierzch i drugą do bryczki (Rachela i Warsara). Po godzinach pracy dosiadała koni sportowych, które przygotowywała do startów w zawodach w dyscyplinie skoki przez przeszkody.

W 1971 r. ukończyła kurs instruktora PZJ. W pierwszej połowie lat 70. XX w. za namową męża rozpoczęła trenowanie ujeżdżenia. Jej pierwszym koniem ujeżdżeniowym była, pozostająca na etacie matek stadnych, klacz Kopra, na której brała udział także w konkursach skoków przez przeszkody (fot. 2). Wanda Wąsowska przygotowała Koprę samodzielnie, bez wsparcia trenera do startów w konkursach o poziomie trudności św. Jerzego.

W 1975 r. w Białym Borze, po raz pierwszy startując w mistrzostwach Polski w ujeżdżeniu, zakwalifikowała się do półfinału. Rywalizowała wówczas ze Stefanem Grodzickim, Wojciechem Mickunasem, Antonim Pacyńskim, Krzysztofem Tomaszewskim i Józefem Zagorem. W tym samym roku wystartowała na Koprze w zawodach w Łącku i w Bogusławicach, gdzie pokonała Antoniego Pacyńskiego, posiadającego Porfira. Kopra była klazą posiadającą wszystkie cechy pożądane u konia ujeżdżeniowego, lecz niestety została sprzedana za ogromną jak na tamte lata kwotę 280 000 złotych.

Fot. 2. Wanda Wąsowska na klaczy Kopra w 1973 r. (archiwum własne Wandy Wąsowskiej)
Phot. 2. Wanda Wąsowska riding a mare Kopra in 1973 (Wanda Wąsowska's own archives)

Wanda Wąsowska jeździła również ujeżdżenie na karym wałachu Damazy, który wcześniej startował w dyscyplinie skoki przez przeszkody i WKKW. Damazy wlkp (Elew –

Diagola po Dreibund), urodzony w 1969 r. w SK Rieczna, mimo swojego trudnego charakteru i płochliwości stał się najlepszym koniem w jej karierze.

Fot. 3. Wanda Wąsowska na wałachu Damazy w Sopocie (fot. Z. Raczkowska)
Phot. 3. Wanda Wąsowska riding a gelding Damazy in Sopot (phot. by Z. Raczkowska)

W 1978 r. ukończyła dwuletnie zaoczne studia trenerskie na Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu, uzyskując II klasę trenera jeździectwa. 1 stycznia 1984 r. decyzją prezesa

GKKFiS nadano jej I klasę.

Za namową Andrzeja Orłosia, trenera kadry WKKW, w 1976 r. państwo Wąsowscy przenieśli się do Sopotu. Mąż nadzorował stan

zdrowia koni kadry WKKW, a Wanda Wąsowska pełniła obowiązki trenera i prawej ręki Andrzeja Orłosia, a jednocześnie sama korzystała z jego pomocy w doskonaleniu umiejętności i wiedzy dotyczącej pracy ujeżdżeniowej. W Sopocie prowadziła jazdy rekreacyjne, treningi w skokach przez przeszkody i ujeżdżeniu dla młodzieży z Trójmiasta i stajnię ujeżdżeniową, w której trenowała swoich uczniów. Należeli do nich: Danuta Darul-Niczyporuk, Violetta Kłos-Tarnowska, Leszek Niczyporuk, Adam Tarnowski (pierwszy uczeń startujący w konkursach Grand Prix), Iwona Wesołowska, Marek Zabłocki i Maryla Zielińska. Równocześnie startowała w zawodach ujeżdżeniowych najwyższej rangi i Jeździeckich Mistrzostwach Polski, zajmując następujące lokaty: w 1977 r. w Sopocie miejsce VII; w 1978 i 1979 w Książu – III; w 1980 w Książu i 1981 w Łącku – V; w 1982 i 1984 w Łącku – VII; w 1983 w Łącku – IV; w 1986 w Łącku – VI i w 1987 w Białym Borze – VIII. W 1979 r. zajęła I miejsce w I Klubowym Pucharze Polski. W parze z koniem Damazy była członkiem kadry narodowej dyscypliny ujeżdżenie wraz z Elżbietą Morciniec na Frezie i Józefem Zagorem na Heliosie.

W 1980 r. na Igrzyskach Olimpijskich w Moskwie polska ekipa w składzie Wanda Wąsowska na Damazym, Józef Zagor na Heliosie, Elżbieta Morciniec na Sumie (rezerwowo Bogusław Misztal na ogierze Damian) zajęła drużynowo IV miejsce. Był to pierwszy start polskich dresażystów w igrzyskach olimpijskich.

W 1982 r. państwo Wąsowscy wrócili do Warszawy. Adam Wąsowski objął posadę głównego lekarza w szpitalu koni na torze wyścigowym na Służewcu, a Wanda Wąsowska trenera koordynatora w CWKS Legia w Starej Miłośnie. Stworzyła w klubie sekcję ujeżdżenia. Prowadziła treningi ujeżdżeniowe dla młodzieży oraz dla uznanych już zawodników WKKW: Eugeniusza Koczorskiego, Piotra Piaseckiego, Sylwestra Piotrowskiego i Piotra Skwiry. Startowała na Damazym i na młodych koniach. Zdarzało się, że w jednych zawodach brała udział jednocześnie na 4 koniach. Jako pierwsza w Polsce uczylała swoich wierzchowców innym jeźdźcom i wychowankom. Anna Bienias zdobyła mistrzostwo Warszawy na ogierze Pacyfik, Joanna Cieplak startowała na ogierze Luxor, Katarzyna Milcza-

rek na ogierze Wenet, Dorota Modlińska zdobyła pierwszą klasę sportową na Damazym. Spośród wielu uczniów trenowanych przez Wandę Wąsowską w CWKS Legia Stara Miłosna najwyższy poziom reprezentowały: Anna Bienias na ogierze Cios i na wałachu Celbant, Joanna Cieplak na wałachu Ikar, Katarzyna Milczarek na wałachach Infantado i Rustan oraz na ogierach Bukiet Róż i Wenet, Dorota Modlińska na wałachu Fason, Barbara Niemczewska na wałachu Modern.

Od 1982 r. działała w Okręgowym Związku Jeździeckim (OZJ) w województwie warszawskim (obecnie Warszawsko-Mazowiecki Związek Jeździecki – WMZJ). Przez 5 kadencji (20 lat) była jego wiceprezesem. Zajmowała się organizacją zawodów, polityką startów, promowaniem jeźdźców, tworzeniem kalendarza sportowego i gospodarką finansami. W 1982 r. została powołana przez PZJ na trenera kadry narodowej juniorów i młodych jeźdźców. Funkcję tę pełniła do 1986 r. Jej wielką zasługą było uzyskanie zgody PZJ na zorganizowanie w 1985 r. pierwszego w historii polskiego ujeżdżenia wyjazdu juniorów na mistrzostwa Europy. W Helsinkach drużyna startowała w składzie: Joanna Cieplak na wałachu Szaman, Joanna Morciniec na wałachu Opar, Adrianna Śledź na wałachu Medar, Mieczysław Zagor na wałachu Helios. W następnym roku Małgorzata Hałęła na ogierze Damian, Joanna Lopko na wałachu Hals, Katarzyna Milczarek na Rustanie, Joanna Morciniec na ogierze Hajmon i Mieczysław Zagor na wałachu Helios wystartowali w Mistrzostwach Europy Juniorów w Kronbergu. W 1987 r. polscy juniorzy brali udział w Mistrzostwach Europy Juniorów w Cervii.

Wanda Wąsowska z zapałem prowadziła działalność szkoleniową. Podczas wyjazdów zagranicznych uważnie obserwowała zawodników obcych ekip, ich treningi, sposób użycia pomocy i sprzęt, którym się posługiwali. Po powrocie do Polski dzieliła się swoimi spostrzeżeniami z kolegami i przekazywała nowości uczniom. Prowadziła kursy instruktorów Polskiego Związku Jeździeckiego w Łącku, Pińczowie w 1977 r., Warszawie w 1982 i Starej Miłośnie oraz kursy instruktorów rekreacji jeździeckiej w Zaborowie organizowane przez TKKF. Kursy te odbywały się dwa razy do roku przez 10 lat.

Wanda Wąsowska zajmowała się również

sędziowaniem konkursów. W 1969 r. uzyskała uprawnienia sędziego III klasy i pełniła obowiązki sędziego dyscypliny skoki przez przeszkody w okręgu olsztyńskim. Następnie w 1971 – sędziego II klasy, w 1974 – I klasy i w 1984 – Klasy Państwowej (V). Posiadała licencję oficjalnego sędziego krajowego dyscypliny ujeżdżenie. Jako sędzia ujeżdzeniowy, kontynuując działalność szkoleniową gromadziła po pierwszym dniu zawodów wszystkich uczestników, omawiała ich przejazdy i tłumaczyła, jak powinny być prawidłowo wykonane poszczególne elementy programu. Działalność sędziowską kontynuowała do ukończenia 70. roku życia (2001), kiedy zgodnie z przepisami PZJ następuje zakończenie pracy w kategorii sędziego. Wyrazem uznania i sympatii dla osoby Wandy Wąsowskiej było zorganizowanie dla niej w 2001 r. benefisu w klubie Aromer przez uczniów-dresażystów, zainspirowanych przez Annę Piasecką.

Podczas pracy w klubach jeździeckich organizowała zawody i imprezy towarzyszące, np. bal sylwestrowy w Starej Miłośnie, podczas którego na sali balowej obecny był koń. Wprowadziła do programu organizowanych przez nią

zawodów jeździeckich msze polowe (jeszcze w czasach poprzedniego ustroju), próby sprawnościowe, muzykalne krzesło (choć krzesło zastępował koń), występy artystów, pokazy psich zaprzęgów, konkursy przebierańców i pokazy tańca towarzyskiego.

W 1989 r., gdy koń Damazy zakończył karierę sportową, Wanda Wąsowska zorganizowała dla niego imprezę pożegnalną, na której gościła szerokie grono zawodników, rodzinę i przyjaciół. Damazy odjechał do stadniny w Rzeczej na zasłużoną „emeryturę”.

W 1989 r. Pani trener zakończyła pracę w klubie CWKS Legia i nawiązała współpracę z Edwardem Orłowskim. Pomagała w tworzeniu zakładanego przez niego klubu, doradzała przy zakupie koni. W trakcie pracy w klubie Edwarda Orłowskiego KJ „Damazy” organizowała zawody w ujeżdżeniu i szkoliła uczniów, między innymi Annę Deręgowską, Ilonę Janas i Katarzynę Kuczyńską. Jeździła na kupionej w 1989 r. przez pana Orłowskiego klaczy Wilwaga, hodowli SK Rieczna (fot. 4), doprowadzając jej wyszkolenie do poziomu umożliwiającego starty w konkursach klasy Grand Prix i w mistrzostwach Polski.

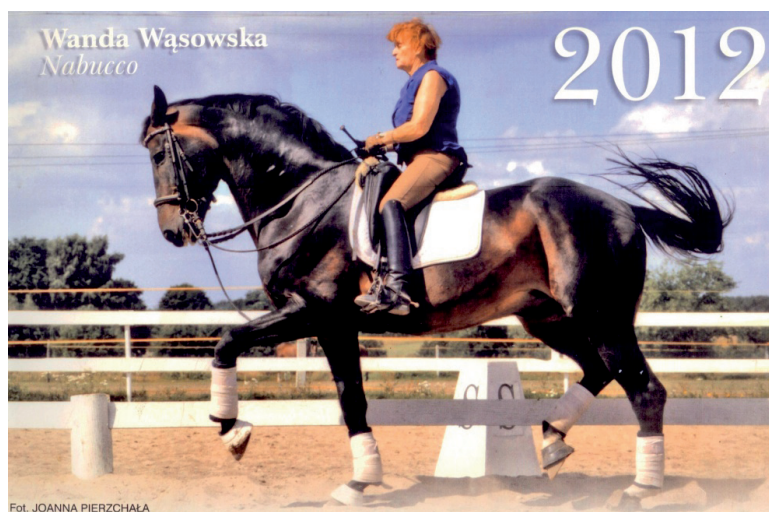
Fot. 4. Wanda Wąsowska na klaczy Wilwaga (archiwum własne Wandy Wąsowskiej)
Phot. 4. Wanda Wąsowska on a mare Wilwaga (Wanda Wąsowska's own archives)

W 1993 r. zajęła na Wilwadze V miejsce w konkursie Intermediaire I na ogólnopolskich zawodach w Sopocie, IV miejsce w CS Kür i II miejsce w CS-3 na zawodach ogólnopolskich w Starej Miłośnie, a w 1994 II miejsce w CS-4 Kür. W 1994 r., mając 63 lata wyjechała z grupą kaskaderów pod kierownictwem Jacka Kadłubowskiego na 3 miesiące do Szwecji. Dawała pokazy ujeżdżenia na Wilwadze w 86 miastach tego kraju. W 1996 r. Wilwaga została sprzedana, a klub pana Orłowskiego rozwiązany.

Nie chcąc pozostawać bez własnego konia, odkupiła od swojej uczennicy Katarzyny Milczarek 18-letniego wałacha Rustan, z którym wcześniej pracowały w CWKS Legia. W 1997 r. zajęła na Rustanie VII miejsce w MP, po czym w 1998 r. sprzedała go do Arizony. Poleciała razem ze sprzedanym koniem do USA, gdzie przez okres 3 miesięcy przygotowywała amazonkę Michelle Kutz do startów na Rustanie w klasach od P do C. Uwieńczeniem tej pracy było zakwalifi-

kowanie się amazonki do młodzieżowej reprezentacji USA w 1998 r. Wanda Wąsowska zyskała szacunek amerykańskich jeźdźców i przez kilka lat prowadziła w USA konsultacje dla tamtejszych zawodników. Drugą jej uczennicą w Arizonie była Pola Paglia, która kupiła w Polsce konia Hollywood od Bogusława Misztala. Praca z panią trener umożliwiła jej udział w konkursach Grand Prix. Po sprzedaży Rustana Wanda Wąsowska kupowała młode konie, które szkoliła i sprzedawała. W ten sposób stała się właścicielką konia Nulan sp (po Czad sp od Nella wlkp po Windwurfhan), któremu oficjalnie zmieniła imię na Nabucco (fot. 5).

Pracując z Nabucco osiągnęła poziom wyszkolenia umożliwiający starty w konkursach klasy Grand Prix. Na zawodach ogólnopolskich para Wąsowska – Nabucco zawsze plasowała się w pierwszej trójce. Wanda Wąsowska dawała pokazy ujeżdżenia na Nabucco i uczyczała go swoim uczniom na potrzeby startów w zawodach.

Fot. 5. Wanda Wąsowska na ogierze Nabucco (fot. J. Pierzchała)
Phot. 5. Wanda Wąsowska on a stallion Nabucco (photo by J. Pierzchała)

Po 1996 r. trzymała swoje konie w pensjonacie w wielu klubach pod Warszawą. W każdej stajni chętnie dzieliła się wiedzą i umiejętnościami z każdym, kto o to poprosił. Organizowała zawody i imprezy okolicznościowe. Swoją osobą przyciągała do klubów zawodników, których z zapalem szkoliła. Byli wśród nich: Rafał Czemiernowolnocyj (poziom Grand Prix), Karolina Gogo-

lińska, której udziela cyklicznie konsultacji, Halina Gronowska (klasa C), Maria Pilichowska (św. Jerzy), Tomasz Wardyński (poziom Grand Prix). Największą liczbą sukcesów może poszczycić się Ewa Iwaszkiewicz, która rozpoczęła pracę z panią trener w wieku 10 lat. Początkowo dosiadała kuca walijskiego Forest Gump, na którym zdobyła mistrzostwo Warszawy, mistrzostwo Polski i puchar

Polski, następnie startowała na Sheridanie, na którym zdobyła srebrny medal w MP juniorów i złoty w MP młodych jeźdźców we Wrocławiu w 2010 r. Obydwa wierzchowce były wybrane przez Wandę Wąsowską, która w opinii sędziego Wojciecha Markowskiego jest osobą potrafiącą w sposób najbardziej trafny dokonać wyboru konia do użytkowania w dyscyplinie ujeżdżenia. Wanda Wąsowska nadal chętnie udziela porad i konsultacji. Jest zapraszana na wszystkie ważne wydarzenia jeździeckie oraz kliniki prowadzone

przez zagranicznych trenerów.

Przez lata swojej kariery została odznaczona przez Polski Związek Jeździecki brązową, srebrną i złotą odznaką PZJ oraz Wielką Honorową Złotą Odznaką Jeździecką. Obecnie Wanda Wąsowska jest członkiem Kapituły Odznaczeń w PZJ.

W 2007 r. na terenie klubu Aromer w Józefinie obchodziła 50-lecie pracy zawodowej, a w 2011 r. w klubie CWKS Legia Stara Miłostna 80. urodziny (fot. 6).

Fot. 6. Wanda Wąsowska podczas swoich 80. urodzin w towarzystwie wnuczek Pauliny i Karoliny (archiwum własne Wandy Wąsowskiej)

Phot. 6. Wanda Wąsowska with granddaughters Paulina and Karolina during her 80th birthday (Wanda Wąsowska's own archives)

Wśród trenerów, pod okiem których Wanda Wąsowska doskonaliła swoje umiejętności w dziedzinie dresażu byli: w 1976 r. – Andrzej Orłoś; od 1977 – Wolfgang Müller z NRD; Horst Köhler z NRD; Hubert Eichinger z Hiszpańskiej Szkoły Jazdy w Wiedniu (Austria); w 1991 – Wiktor Ugriumow (3 miesiące w Łobzie, później wielokrotnie zapraszany do Polski przez Wandę Wąsowską); w latach 90. XX w. – Jan Bebelmans (udział w klinice w Poznaniu, w Zakrzowie oraz w Falentach Nowych, ostatnia zorganizowana przez Wandę Wąsowską); w II połowie lat 90. – Barnabasz Mandy z Węgier; Eric Lette (praca z Nabucco); w 2007 – Jan Zagers z Belgii (klinika w stajni Janusza Pietrzaka pod Grodziskiem

Mazowieckim, praca z Nabucco); Kyra Kyrklund (udział w konsultacjach, które prowadziła w Polsce i w Arizonie).

Czasopismo *Koń Polski* z okazji 50-lecia istnienia ogłosiło plebiscyt na najlepszych trenerów i zawodników ostatniego półwiecza. W kategorii najlepszego trenera Wanda Wąsowska zajęła drugie miejsce za Markiem Skrzypczykiem (skoki). W kategorii najlepszego jeźdźcy w dyscyplinie ujeżdżenia pierwszwe miejsce przypadło Katarzynie Milczarek, a drugie Annie Bienias, obie były uczennicami Wandy Wąsowskiej. Pod jej opieką trenerską znajdowało się 92 uczniów uczestniczących w wyczynowym sporcie jeździeckim (tab. 1).

Tabela 1. Lista zawodników trenowanych przez Wandę Wąsowską z podaniem poziomu wykszolenia, który osiągnęli dzięki jej opiece

Table 1. A list of competitors trained by Wanda Wąsowska and the level they reached with her help

Lp. No.	Nazwisko Surname	Imię Name	Klasa Class
1	Bachur ²	Arkadiusz	N
2	Baranowska	Anna	N
3	Bek	Beata	C
4	Bienias ¹	Anna	GP
5	Borodziuk	Sylwia	C
6	Bukowska	Zofia	N
7	Ciechowska	Weronika	GP
8	Cieplak	Joanna	SG
9	Cyra	Krzysztof	N
10	Czemier	Rafał	GP
11	Darul-Niczyporuk	Danuta	SG
12	Deregowska	Anna	C
13	Dębski ⁴	Krzysztof	N
14	Dominiczuk	Anna	N
15	Flisiuk	Ewa	C
16	Frejłak	Anna	N
17	Gajewski	Grzegorz	C
18	Gniadek	Magda	N
19	Gogolińska	Karolina	GP
20	Gorczyca	Małgorzata	SG
21	Górska ²	Zofia	SG
22	Gronowska	Halina	C
23	Gutowska	Marta	N
24	Hałęta-Pawłowska	Małgorzata	SG
25	Hucz	Henryk	C
26	Hupa	Bogna	SG
27	Iwaszkiewicz ¹	Ewa	SG
28	Jabłońska	Monika	C
29	Jachlewska	Bożena	SG
30	Janas	Ilona	SG
31	Jankowski	Piotr	C
32	Jaworski	Tomasz	N
33	Jesiennicka	Elżbieta	N
34	Kadlecova ⁶	Vlasta	GP
35	Kadłubowski	Jacek	C
36	Kalbarczyk	Małgorzata	N
37	Kantecka	Agnieszka	N
38	Kiernicka ²	Małgorzata	N
39	Kłós-Tarnowska	Violetta	SG
40	Kobylińska	Justyna	N
41	Kocemba	Magdalena	C
42	Koczorski	Eugeniusz	N
43	Konończuk	Danuta	SG
44	Kuczyńska	Katarzyna	C
45	Kuczyńska-Piasecka ²	Anna	SG
46	Kutz	Michelle	C
47	Lewandowska	Małgorzata	C
48	Listopadzka	Anna	C
49	Łuniewska	Maria	N
50	Mazurek	Dorota	C
51	Milczarek ¹	Katarzyna	GP
52	Misztal ^{1,3}	Bogusław	GP
53	Modlińska	Dorota	GP
54	Niczyporuk ⁴	Leszek	C
55	Niemczewska	Barbara	Inter I
56	Niezabitowska	Maryna	N
57	Olender	Adam	C
58	Orłó ^{1,2}	Marek	SG
59	Paglia	Pola	GP
60	Pawłowski	Artur	SG
61	Piasecka	Marta	C
62	Piasecki	Piotr	N
63	Pilichowska	Maryla	SG
64	Piotrowski	Sylwester	N
65	Polak	Grażyna	SG
66	Rejman	Monika	C
67	Sała ^{1,3}	Andrzej	Inter I
68	Samsel	Ksenia	SG
69	Sarapata ⁵	Krzysztof	N
70	Skwira	Piotr	N
71	Szelenberger	Anna	N
72	Szrajter	Oskar	N
73	Szulc	Karolina	GP
74	Świątkowska	Anna	P
75	Tarnowski	Adam	GP
76	Tokarska	Daria	C
77	Trela	Tomasz	SG
78	Ulązka	Maria	C
79	Urlich	Anna	C
80	Wajda	Karolina	N
81	Wardyński	Tomasz	GP
82	Wesołowska	Iwona	N
83	Wierzchowski ³	Jarek	SG
84	Zabłocki	Marek	GP
85	Zabolewicz	Tadeusz	C
86	Zabolewicz	Wiktor	C
87	Zagor ¹	Mieczysław	C
88	Zajęc	Marcin	N
89	Ząbczyk ²	Mirosława	N
90	Zbyszewski ⁵	Jerzy	N
91	Zielińska	Maryla	Inter I
92	Żarska-Sulecka	Jolanta	Inter I

¹Mistrz Polski w Ujeżdżeniu; ²dotyczy okresu pracy w Sopocie jako asystent trenera Andrzeja Orłósia; ³konsultacje; ⁴treningi skokowe; ⁵trening ujeżdżeniowy i skokowy; ⁶Mistrzyni Czechosłowacji.

¹Polish Dressage Champion; ²applied to the period of work in Sopot as an assistant of the trainer Andrzej Orłó;

³consultations; ⁴jump training; ⁵dressage and jump training; ⁶Czechoslovakia's Champion.

Fot. 7. Ogólnopolskie zawody w ujeżdżeniu, 2–4.05.2008, KJ „LIDER” w Radzionkowie
Phot. 7. Polish Dressage Competition, 2–4 May 2008, riding club “Lider” in Radzionków
(<http://www.stajniatrot.pl/texts/wydarz/2008/rad0805.html>)

Fot. 8. Wanda Wąsowska – Pierwsza Dama ujeżdżenia w Polsce
(fot. A. Wąsowska)
Phot. 8. Wanda Wąsowska – the First Lady of Polish Dressage
(*photo by A. Wąsowska*)

WANDA WĄSOWSKA – THE FIRST LADY OF POLISH DRESSAGE

Summary

Wanda Wąsowska – the First Lady of Polish Dressage. A trainer, versatile rider, judge, breeder, active member of the Polish Equestrian Federation and a great lover of horses. A pioneer and an excellent Polish dressage rider, she also competed in jumping championships and eventing. After finishing her studies she worked at the Warsaw Horse Race Track and competed in flat racing, jump racing and hurdle racing. Another one of her passions was training. She placed second in the category of best trainer in a plebiscite organized by the magazine “Koń Polski” to honor the best coaches and competitors from the last 50 years. 92 of her students participated in professional equestrian sport.

Key words: horses, dressage, Polish Equestrian Federation